

MAREK HAŃDEREK

Instytut Pamięci Narodowej

ORCID: 0000-0001-9882-3977

WOJCIECH JARUZELSKI, KIM IL SUNG I ZBLIŻENIE NA LINII PRL–KRLD W LATACH OSIEMDZIESIĄTYCH XX WIEKU

WSTĘP

Stosunki między komunistyczną Polską i Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną (KRLD) na przestrzeni dziesięcioleci kształtowały się w różny sposób. Ich stan nie był tylko wypadkową kontaktów bilateralnych, lecz w dużej mierze wynikał z obowiązującego w danym okresie nastawienia Korei Północnej względem Związku Sowieckiego. Ponieważ PRL była państwem satelickim względem Moskwy, w okresach, gdy władzom w Pjongjangu zależało na bliskich i dobrych kontaktach z ZSRS, prowadziły one także aktywniejszą politykę w stosunku do Warszawy. Prawidłowość ta była widoczna również w podejściu KRLD do innych europejskich państw zależnych od Moskwy. Działo to również w drugą stronę: Polska nie realizowała w odniesieniu do Korei Północnej polityki całkowicie niezależnej, lecz w znacznej mierze stosowała się do zaleceń płynących z ZSRS¹.

Najbardziej intensywne i bliskie kontakty między Pjongjaniem a Związkiem Sowieckim i jego europejskimi satelitami miały miejsce w okresie od wybuchu wojny koreańskiej do końca lat pięćdziesiątych, a następnie w drugiej połowie lat osiemdziesiątych. To właśnie w tych dekadach Kim Il Sung² odbył dwie kilkutygodniowe podróże do europejskich

¹ Np. we wrześniu 1978 r. Polska – ale także Czechosłowacja i Niemiecka Republika Demokratyczna – pod naciskiem ZSRS przełożyły zaplanowane na październik 1978 r. wizyty ministra obrony narodowej KRLD. Moskwa wytłumaczyła swoim satelitom, że Korea Północna postąpiła wrogo wobec niej, publikując chińskie stanowisko na temat sowiecko-chińskich starć granicznych z maja 1978 r. M. Hańderek, *North Korea Revelations from the Polish Archives: Nukes, Succession, and Security*, Woodrow Wilson Center, Cold War International History Project, 8 IV 2019 r. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/north-korea-revelations-the-polish-archives-nukes-succession-and-security>, dostęp 3 III 2023 r.

² W tekście stosuję prawidłową transkrypcję imienia i nazwiska przywódcy północnokoreańskiego. Natomiast w cytatach oraz oryginalnych tytułach dokumentów archiwalnych zachowałem widniejący tam zapis

państw komunistycznych, które mogą symbolizować jego ówczesne nastawienie do krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Przy okazji drugiej z nich, w maju 1984 r., zaprosił gen. Wojciecha Jaruzelskiego do odwiedzenia KRLD. Przywódca PRL przyjął zaproszenie i dwa lata później udał się z rewizytą do Korei Północnej.

Decydując się na tę podróż, Jaruzelski wykonał krok, którego nie zrobił Edward Gierek, pomimo że już w 1972 r. Kim Il Sung zaprosił go do odwiedzenia swojego kraju³, a do końca lat siedemdziesiątych oficjele KRLD co jakiś czas ponawiali zaproszenie⁴. Przyjazd Jaruzelskiego we wrześniu 1986 r. był zatem uwieńczeniem kilkunastu lat starań władz północnokoreańskich o wizytę przywódcy komunistycznej Polski.

Przebieg tej wizyty i jej wpływ na stan stosunków na linii PRL–KRLD nie był dotychczas szerzej omawiany przez badaczy. Tymczasem miała ona wiele praktycznych następstw i wychodziła daleko poza wymiar symboliczny i rytualny, choć dla Pjongjangu również te aspekty nie były obojętne. Podróż I sekretarza KC PZPR umocniła kurs PRL na zbliżenie z KRLD, podjęty szczególnie wyraźnie po wizycie Kim Il Sunga w 1984 r.

Wydaje się, że niemałe znaczenie dla zacieśnienia stosunków pomiędzy obu państwami po maju 1984 r. miał z jednej strony osobisty stosunek Jaruzelskiego do Korei Północnej i jej przywódcy, a z drugiej pozytywna ocena rządów Jaruzelskiego przez Kim Il Sunga. Podczas gdy Gierek ignorował zaproszenie wystosowane przez Kim, a PRL pod jego kierownictwem traktowała Koreę Północną jako państwo „peryferyjne”⁵, Jaruzelski, będąc ministrem obrony narodowej, odwiedził ją we wrześniu 1977 r. i w długim sprawozdaniu z podróży jasno sugerował zacieśnianie współpracy z KRLD na wielu płaszczyznach⁶.

Ta wizyta także nie była dotychczas obiektem zainteresowania historyków. Sprawozdanie sporządzone przez ówczesnego ministra obrony narodowej pokazuje jednak, że prawdopodobnie uformowała ona jego przychylne nastawienie do Korei Północnej i jej przywódcy. Było to pierwsze bezpośrednie spotkanie obu polityków, po którym nastąpiły jeszcze dwa, podczas wspomnianych oficjalnych wizyt państwowych z lat 1984 i 1986.

Kim Ir Sen. Analogicznie, w odniesieniu do stolicy KRLD w tekście stosuję prawidłową transkrypcję Pjongjang, natomiast w oryginalnych tytułach dokumentów archiwalnych widniejący tam zapis Phenian.

³ AMSZ, Departament II, 29/89, w. 2, Pilna notatka w sprawie wizyty Kim Ir Sena w krajach socjalistycznych w 1975 r., Warszawa, 18 I 1975 r.

⁴ W listopadzie 1978 r. podczas rautu w ambasadzie PRL jeden z oficjeli północnokoreańskich oświadczył polskiemu ambasadorowi Jerzemu Pękale, że jego kraj nadal liczy na wizytę Gierka oraz że „taka wizyta miałyby duże znaczenie dla KRLD, a także dla dalszego zacieśniania przyjaźni i rozwoju stosunków”. AMSZ, Departament II, 29/89, w. 2, Szyfrogram nr 2370/IV, Phenian, 18 XI 1978 r. Należy nadmienić, że Gierek – nie będąc jeszcze przywódcą PRL – odwiedził Koreę Północną. Był członkiem delegacji kierowanej przez ówczesnego przewodniczącego Rady Państwa Aleksandra Zawadzkiego, która przebywała w KRLD w dniach 15–19 października 1959 r. W trakcie pobytu Gierek uczestniczył m.in. w rozmowach z Kim Il Sungiem. AMSZ, Departament V, z. 12, w. 41, t. 994, Notatka informacyjna z pobytu w KRLD tow. Aleksandra Zawadzkiego i delegacji rządowej PRL, Phenian, 30 X 1959 r., k. 41–43.

⁵ Takim słowem na początku 1977 r. opisał podejście władz PRL do KRLD ówczesny ambasador w Pjongjangu Tadeusz Białkowski. AMSZ, Departament II, 28/79, w. 3, Ambasador Tadeusz Białkowski do ministra spraw zagranicznych PRL, 17 II 1977 r.

⁶ AIPN, 2602/1331, Sprawozdanie z wizyt w Mongolskiej Republice Ludowej i Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej, Warszawa, 7 X 1977 r., k. 57, Wilson Center Digital Archive, obtained by Marek Hańderek, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/report-visits-mongolian-peoples-republic-and-democratic-peoples-republic-korea>, dostęp 3 III 2023 r.

Celem niniejszego artykułu jest opisanie przebiegu obu podróży Jaruzelskiego do Korei Północnej, a także ukazanie, jak wpłynęły one na jego stosunek do tego kraju i szerzej – na kształt polityki PRL w odniesieniu do KRLD w latach osiemdziesiątych. Autor chce podjąć także próbę opisanego nastawienia Kim Il Sunga i jego otoczenia do Jaruzelskiego oraz związanych z tym politycznych kalkulacji i nadziei Pjongjangu.

RELACJE PRL–KRLD DO SCHYŁKU LAT SIEDEMDZIESIĄTYCH

Polska nawiązała stosunki dyplomatyczne z KRLD 16 października 1948 r. i była jednym z pierwszych państw, które zdecydowały się na taki krok. Wzajemne relacje, początkowo bardzo ograniczone, znacząco rozkwitły wraz z wybuchem wojny koreańskiej. Polska, podobnie jak inne państwa komunistyczne, okazała wówczas szerokie wsparcie Korei Północnej. W sferze propagandy było to powtarzanie na wiecach, w telewizji, radiu, prasie i broszurach nieprawdziwych twierdzeń o KRLD rzekomo napadniętej przez „imperialistów amerykańskich”, których porównywano do hitlerowców oraz oskarżano o użycie broni bakteriologicznej⁷. Równocześnie Polska wysyłała Korei Północnej pomoc materialną, przyjęła na wychowanie 1200 sierot⁸, a pod koniec wojny założyła i prowadziła szpital polowy Polskiego Czerwonego Krzyża⁹.

Swego rodzaju przedłużeniem tej pomocy był udział PRL w dwóch międzynarodowych komisjach, powstałych na mocy rozejmu zawartego w Panmundżom 27 lipca 1953 r. Pierwszą z nich była działająca od września 1953 do lutego 1954 r. Komisja Repatriacyjna Państw Neutralnych, nadzorująca tzw. akcję wyjaśniającą wobec 22 600 jeńców odmawiających powrotu do swoich krajów¹⁰; drugą – Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych (KNPN), funkcjonująca od sierpnia 1953 r. do dziś, przy czym na przestrzeni lat znacząco ograniczono jej prerogatywy, a tym samym wpływ na sytuację na Półwyspie Koreańskim. Według zapisów układu rozejmowego, miała ona prowadzić inspekcje w celu pilnowania, by Pjongjang i Seul nie zbroiły się ponad ustalone limity¹¹.

W pierwszych latach po zakończeniu wojny koreańskiej Polska, wraz z innymi państwami komunistycznymi, zaangażowała się również w odbudowę KRLD. W tym okresie kontakty polityczne między oboma krajami były dość intensywne, na co wskazuje m.in. wizyta Kim Il Sunga w 1956 r., a także rewizyta premiera PRL Józefa Cyrankiewicza

⁷ Szczegółowy opis propagandy komunistycznej Polski w pierwszych miesiącach trwania wojny koreańskiej zob. A. Leszczyński, *Wojna koreańska w propagandzie polskiej od czerwca do grudnia 1950 roku*, „Przegląd Historyczny” 1995, t. 86, z. 1, s. 47–66.

⁸ Na ten temat zob. np. S. Szyk, *Północnokoreańskie dzieci i studenci w Polsce w latach 1951–1956. Zarys problematyki*, „Koło Historii” 2014, nr 14, s. 159–167.

⁹ O szpitalu zob. S. Szyk, „To the rescue of combating Korea!” *Polish Red Cross Hospital in North Korea, 1953–1956* [w:] *Eastern Europe and the Far East during the Cold War. International, Economic, Security and Humanitarian Aspects*, red. P. Gasztold, M. Hańderek, S. Szyk, Warszawa 2023 (w druku).

¹⁰ Na temat roli Polski w Komisji Repatriacyjnej Państw Neutralnych zob. M. Hańderek, *Final battle for the Korean War POWs – Poland, Czechoslovakia and the Neutral Nations Repatriation Commission* [w:] *Eastern Europe and the Far East...*

¹¹ Najlepszą dotychczas opublikowaną pracą na temat roli i znaczenia Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych jest: G. Jonsson, *Peace-keeping in the Korean Peninsula: The Role of Commissions*, Seul 2009.

w Pjongjangu w kwietniu następnego roku¹². Bardzo istotne było wówczas także zaangażowanie Polski w KNPN. Jednakże w połowie 1956 r. jej członkowie zostali zmuszeni do przebywania wyłącznie w przygranicznej, wąskiej strefie zdemilitaryzowanej, wskutek czego możliwości działania i znaczenie komisji stały się mocno ograniczone¹³.

Stosunki między obu krajami uległy ochłodzeniu po XXII Zjeździe Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego (KPZS), który miał miejsce w październiku 1961 r. Nikita Chruszczow powtórzył wówczas swoją krytykę „kultu jednostki” i zbrodni stalinowskich, przedstawioną po raz pierwszy w tzw. tajnym referacie na XX Zjeździe tej partii w lutym 1956 r. Tym razem jednak symbolicznie odcięto się od zbrodni stalinizmu, podejmując decyzję o usunięciu zwłok Józefa Stalina z Mauzoleum Lenina¹⁴.

Taki obrót wydarzeń był niebezpieczny z punktu widzenia polityki Kim Il Sunga, polegającej na skupianiu przez niego coraz większej władzy i jednoczesnym rozwijaniu kultu własnej osoby. Dlatego zaczął on realizować kroki mające odciąć społeczeństwo KRLD od wiedzy na temat niewygodnych dla niego wydarzeń i postanowień XXII Zjazdu. Jednym z zabiegów było rozluźnianie relacji z ZSRS i jego europejskimi satelitami, w tym PRL, oraz nieufne traktowanie obywateli tych państw, którzy przebywali wówczas w Korei Północnej. W kolejnych kilku latach władze w Pjongjangu podjęły działania mające doprowadzić do rozbicia mieszanych małżeństw Koreańczyków z Europejkami, zmusiły swoich studentów uczących się w Europie do powrotu do ojczyzny oraz znacząco zredukowały kontakty polityczne i kulturalne ze wspomnianą grupą państw. Jednocześnie zaczęły mocno promować ideologię *dżucze*, głosząc konieczność osiągnięcia przez Koreę Północną samodzielności i samowystarczalności w polityce, obronności i gospodarce. W pierwszych latach po XXII Zjeździe KPZS bazowanie na *dżucze* przejawiało się m.in. w przemilczaniu roli odegranej przez państwa bloku sowieckiego podczas wojny koreańskiej oraz powojennej odbudowy. Równoległe propaganda KRLD zaczęła oswajać społeczeństwo z pojęciem „rewizjonizmu”, z czasem wprost wskazując na ZSRS i jego satelitów jako na państwa, które „zdradziły” prawdziwy komunizm¹⁵.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych Korea Północna zaczęła dążyć do poprawy relacji z Moskwą i jej europejskimi sojusznikami. Chruszczow znajdował się wówczas już na marginesie życia politycznego ZSRS, a Kim Il Sung liczył na sowiecką pomoc wojskową i gospodarczą w dobie pograżenia się Chin w rewolucji kulturalnej i amerykańskiej interwencji zbrojnej w Wietnamie¹⁶.

¹² Przyczynę do relacji PRL–KRLD do początku lat sześćdziesiątych zob. S. Szyc, *The relations between Poland and North Korea in 1948–1961*, „Progress. Journal of Young Researchers” 2017, no. 2, s. 122–140.

¹³ G. Jonsson, *Peace-keeping...*, s. 82–92.

¹⁴ W. Taubman, *Chruszczow. Człowiek i epoka*, Wrocław 2012, s. 580–582.

¹⁵ B. Szalontai, *Kim Il Sung in the Khrushchev Era: Soviet-DPRK Relations and the Roots of North Korean Despotism, 1953–1964*, Stanford 2005, s. 180–184; M. Hańderek, *Hard Times – Poland and North Korea in the First Half of the 1960s* [w:] *Korean Peninsula – Traditions, Culture, Historical perspectives*, red. S. Karteva-Dancheva, So Young Kim, Sofia 2019, s. 117–121. Charakterystyka *dżucze* zob. np. M. Lerner, „*Mostly Propaganda in Nature*”: *Kim Il Sung, the Juche Ideology, and the Second Korean War*, North Korea International Documentation Project. Working Paper #3, October 2010, s. 10–17.

¹⁶ S. Radchenko, *The Soviet Union and the North Korean Seizure of the USS Pueblo: Evidence from Russian Archives*, Woodrow Wilson Center, Cold War International History Project, Working Paper #47, s. 9.

Starania te zostały zintensyfikowane na początku lat siedemdziesiątych. Jednym z ich najważniejszych przejawów były zaproszenia do odwiedzenia KRLD, wystosowywane do liderów państw Europy Środkowo-Wschodniej. Potencjalne kontakty na najwyższym szczeblu miały symbolizować bardzo dobre i bliskie relacje.

Wydaje się, że te zabiegi były w pewnej mierze reakcją KRLD na działania Republiki Korei, która po ogłoszeniu amerykańskiej doktryny *Guam*, zbliżeniu USA z Chińską Republiką Ludową (ChRL) i normalizacji stosunków Japonii z Pekinem zrewidowała swoją politykę względem państw komunistycznych. W miejsce dotychczas obowiązującego jednoznacznego antykomunizmu, władze w Seulu zaczęły wprowadzać politykę polegającą na dążeniu do nawiązania z nimi współpracy, najpierw gospodarczej, a następnie także w innych dziedzinach. Obiektem zainteresowania Koreańczyków z Południa stały się zwłaszcza ChRL oraz Związek Sowiecki i jego europejscy satelici. Politykę tę, zainicjowaną przez prezydenta Park Chung Hee, w latach osiemdziesiątych i na początku dziewięćdziesiątych kontynuowali jego dwaj następcy. Z czasem zaczęto ją określać jako *Nordpolitik*¹⁷.

W odpowiedzi na aktywność Korei Południowej, KRLD domagała się od swoich komunistycznych partnerów jednoznacznego ignorowania inicjatyw Seulu, wysuwanych wobec nich¹⁸. Wydaje się, że kolejnym elementem utrudniania działań Republiki Korei było właśnie zacieśnianie własnych relacji z najważniejszymi państwami komunistycznymi, a symbolem bliskich więzi miały być spotkania ich liderów z Kim Il Sungiem.

Pierwszym spośród przywódców środkowoeuropejskich, który pozytywnie odpowiedział na zaproszenie Kima i odwiedził KRLD w 1971 r., był Nicolae Ceaușescu z Rumunii¹⁹. Z kolei w 1973 r. do Korei Północnej udali się przywódca bułgarski Todor Żiwkow²⁰ oraz czechosłowacki Gustáv Husák²¹. W 1975 r. Kim Il Sung udał się z rewizytą do Rumunii i Bułgarii, rozszerzył też swoją podróż do Europy o Jugosławię, którą odwiedził po raz pierwszy w życiu. W tym samym roku przywódca północnokoreański pojechał także do Chin, Algierii i Mauretanii. Wspomniane podróże były jego pierwszymi oficjalnymi wyjazdami zagranicznymi od czternastu lat²², a jego wizyta w Europie Środkowo-Wschodniej – pierwszą na Starym Kontynencie od 1956 r., wyłączając wyjazdy do ZSRS.

We wrześniu 1977 r. do KRLD przyjechał prezydent Jugosławii Josip Broz-Tito²³. Oba państwa nawiązały stosunki dyplomatyczne dopiero w roku 1971, po tym, jak Kim

¹⁷ Więcej na temat *Nordpolitik*, zob. np. Cha Jung-Mi, *Analysis of the Implementation of South Korea's Nordpolitik in 1970s–1990s focusing on the Interaction between Environment and Foreign Policy Decision-Making*, „Korea Observer” 2020, vol. 51, no. 1, s. 71–97.

¹⁸ M. Hańderek, *Between Pyongyang and Seoul – a Rocky Road to Establishing Diplomatic Relations between Poland and the Republic of Korea*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2020, nr 36, s. 488–490.

¹⁹ A. Tolnay, *Ceausescu's Journey to the East*, http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/TolnayPAPER.pdf, s. 4, dostęp 15 VII 2022 r.

²⁰ J. Baev, Soyung Kim, *Korea in the Bulgarian Archives*, Wilson Center, Cold War International History Project, 27 II 2017, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/korea-the-bulgarian-archives>, dostęp 3 II 2023 r.

²¹ B.C. Koh, *North Korea: Old Goals and New Realities*, „Asian Survey” 1974, vol. 14, no. 1, s. 38.

²² AMSZ, Departament II, 56/78, w. 6, Wizyta Kim Ir Sena w Chinach, Rumunii, Algierii, Mauretanii, Bułgarii i Jugosławii (opracowanie tematyczne), 17 VI 1975 r.

²³ *Regarding President Tito's Official Visit to the DPRK*, September 04, 1977, Wilson Center Digital Archive, obtained and translated for NKIDP by E. Gheorghie, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114857>, dostęp 6 V 2022 r.

Il Sung uznał, że Tito będzie najlepszym orędownikiem przyjęcia jego kraju do Ruchu Państw Niezaangażowanych, co miało pomóc w pogłębieniu politycznych oraz ideologicznych wpływów Korei Północnej w krajach Trzeciego Świata. Od tego momentu do końca lat siedemdziesiątych stosunki między Pjongjangiem i Belgradem były intensywne, a ich najlepszy przejaw to bezpośrednie spotkania liderów oraz częsta wymiana przez nich korespondencji²⁴.

W 1977 r. do KRLD udał się także przywódca Niemieckiej Republiki Demokratycznej Erich Honecker. W trakcie jego wizyty oba państwa podpisały konwencję konsularną oraz umowę zakładającą rozwój współpracy ekonomicznej i naukowo-technicznej²⁵.

Kierownictwo Korei Północnej wywierało także naciski na Edwarda Gierka, który – jak wspomniałem – został zaproszony do Pjongjangu w 1972 r. Pod koniec lat siedemdziesiątych przedstawiciele KRLD dawali wyraźnie do zrozumienia, że jeśli Gierek przyjedzie do ich kraju, to następnie Kim Il Sung będzie chciał udać się do Polski. Wprost wybrzmiało to w rozmowie, którą w lutym 1978 r. przeprowadził, po dwumiesięcznym pobycie w KRLD, ambasador tego kraju w Warszawie Pek Nam Sun z ministrem spraw zagranicznych PRL Emilem Wojtaszkiem. Nawiązując do wielokrotnie ponawianego już zaproszenia, ambasador podkreślił, że władze Korei Północnej oczekują przyjazdu Gierka w tym samym roku, po czym Kim Il Sung miałby udać się z rewizytą do Polski. Elementem nacisku na Warszawę było odwoływanie się przez koreańskiego dyplomata do spotkań Kima z innymi przywódcami europejskich państw komunistycznych. Ambasador poinformował, że jeszcze w 1978 r. spodziewana była wizyta w Korei Północnej przywódcy Węgier Jánosa Kádára²⁶. Ani Gierek, ani Kádár nie pojechali jednak do Pjongjangu, natomiast Kim Il Sung w 1984 r. na trasie swojej podróży uwzględnił i Polskę, i Węgry.

Jak widać, w latach siedemdziesiątych stosunki KRLD z PRL pozostawały mniej intensywne niż z większością państw Europy Środkowo-Wschodniej. W sprawozdaniu ze swojej wizyty w Korei Północnej z końca czerwca 1977 r. minister Wojtaszek wprost wskazał, że Polska w poprzednich latach utrzymywała z tym państwem rzadsze kontakty na szczeblu wyższych władz państwowych i partyjnych niż inne kraje komunistyczne²⁷. Symptomatyczne jest również to, że zaproszenie dla ministra spraw zagranicznych PRL Korea Północna wystosowała już w 1972 r. i w międzyczasie, w roku 1974, jej szef dyplomacji odwiedził Polskę. Upłynęło więc aż pięć lat od otrzymania zaproszenia do wyjazdu polskiego ministra²⁸. W związku z tym, że ówczesne kierownictwo PRL nie wykazywało większego zainteresowania zacieśnianiem relacji z KRLD, kontakty bilateralne

²⁴ M. Coles, *Neighbors in Non-Alignment: The Tito–Kim Correspondence, 1973–1979*, Wilson Center, History and Public Policy Program, 4 X 2021, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/neighbors-non-alignment-tito-kim-correspondence-1973-1979>, dostęp 6 V 2022 r.

²⁵ *Report on the Official Friendship Visit to the DPRK by the Party and State Delegation of the GDR, led by Comrade Erich Honecker*, December 13, 1977, Wilson Center Digital Archive, SAPMO-BA, DY 30, J IV 2/2A/2123. Translated by G. Leonard, <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112308>, dostęp 3 III 2023 r.

²⁶ AMSZ, Departament II, 5/84, w. 4, Pilna notatka z rozmowy z ambasadorem KRLD przeprowadzonej 13 lutego 1978 r., Warszawa, 14 II 1978 r.

²⁷ AMSZ, Departament II, 28/79, w. 3, Pilna notatka z oficjalnej wizyty w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej w dniach 26–29 czerwca 1977, Warszawa, 5 VII 1977 r.

²⁸ AMSZ, Departament II, 28/79, w. 3, Pilna notatka z rozmowy z ambasadorem KRLD, Warszawa, 16 IV 1977 r.

koncentrowały się przede wszystkim na handlu, którego wartość nie była duża²⁹, oraz bardzo ograniczonej współpracy naukowej i kulturalnej³⁰.

Odwlekanie realizacji zaproszeń do Korei Północnej przez rządzących Polską pokazuje, że w latach siedemdziesiątych nie było przymusu jednakowo intensywnego zaangażowania wszystkich krajów bloku sowieckiego w relacje z Pjongjangiem. Większość tych krajów pozytywnie zareagowała na sygnały płynące z KRLD i ich przywódcy spotykali się z Kim Il Sungiem. Pomimo wiedzy na ten temat i nacisków dyplomatycznych, Gierek nie zdecydował się na podróż do Pjongjangu. W tym kontekście widać, że pozytywna odpowiedź Jaruzelskiego na oczekiwania władz Korei Północnej w sprawie zacieśnienia i intensyfikacji wzajemnych kontaktów w połowie lat osiemdziesiątych w niemałej mierze mogła zależeć od jego własnych zapatrywań i podejścia do tego kraju. Przyjęcie koreańskiego przywódcy w 1984 r. nie musiało się wiązać z automatyczną zgodą na odbycie rewizyty, czego dowodzi przykład Węgier. János Kádár pomimo zaproszenia nie pojechał do KRLD ani w latach siedemdziesiątych, ani osiemdziesiątych, natomiast w 1984 r. przyjął Kim Il Sunga w Budapeszcie³¹.

JARUZELSKI W KRLD W 1977 R.

Jednym z ważniejszych awansów w karierze gen. Jaruzelskiego było objęcie funkcji ministra obrony narodowej wiosną 1968 r. Stanowisko to, otrzymane jeszcze w okresie rządów Władysława Gomułki, zajmował także w ekipie Gierka, zachowując jednocześnie dużą niezależność dzięki kontaktom i poparciu w Moskwie³². Wydaje się, że przez wiele lat miał zbieżny z Gierkiem punkt widzenia na niewielkie znaczenie Korei Północnej dla interesów PRL. Dowodzić tego może fakt, że choć już w 1968 r. władze KRLD zaprosiły do siebie ministra obrony narodowej PRL³³, i co jakiś czas ponawiały zaproszenie³⁴, Jaruzelski pojechał do tego kraju dopiero we wrześniu 1977 r.

Przybył na czele delegacji ludowego Wojska Polskiego z Mongolii, do której został zaproszony przez jej ministra obrony narodowej. W Ułan Bator rozmawiał z najważniejszymi osobami w państwie, m.in. z jego przywódcą Jumdzaaagijnem Cedenbalem. Choć wizyty

²⁹ W drugiej połowie lat siedemdziesiątych wartość wymiany handlowej Polski z KRLD stopniowo rosła i była większa niż we wcześniejszych dekadach. W rekordowym 1979 r. wartość eksportu PRL do tego kraju wyniosła 108,3 mln zł dewizowych, natomiast importu – 94,8 mln. Stanowiło to jednak zaledwie 0,2 proc. całości obrotów handlowych PRL (*Mały rocznik statystyczny 1980*, Warszawa 1980, s. 175–178).

³⁰ Na podstawie wcześniej podpisanych umów, w latach 1976 i 1977 planowano wymianę kilku pracowników naukowych, wyjeżdżających na dwa tygodnie do kraju partnerskiego, koncerty zespołów artystycznych, wymianę wystaw oraz ogólnikowo deklarowano popieranie rozwoju współpracy między mediami obu krajów. AMSZ, Departament II, 54/98, w. 9, Plan realizacji umowy o współpracy kulturalnej między rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a rządem Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej na lata 1976–1977, b.d.

³¹ Ha Yong-Chool, *North Korea's Relations with Eastern Europe* [w:] *North Korea in Transition*, red. Lee Chong-Sik, Yo Se-Hee, Berkley 1991, s. 122–123.

³² M. Cieślak, P. Kowal, *Jaruzelski. Życie paradoksalne*, Kraków 2015, s. 115, 138.

³³ AMSZ, Departament II, 28/79, w. 3, Pilna notatka z rozmowy z ambasadorem KRLD, Warszawa, 16 IV 1977 r.

³⁴ AMSZ, Departament II, 28/79, w. 3, Szyfrogram nr 2652, Phenian, 10 III 1972 r.

w obu państwach trwały po pięć dni, relację z Mongolii Jaruzelski zawarł na zaledwie pięciu stronach maszynopisu, podczas gdy pobytowi w KRLD poświęcił aż czternaście stron.

Minister przebywał w Korei Północnej od 26 do 30 września 1977 r. Odbył prawie dwugodzinną rozmowę z Kim Il Sungiem, a także długą rozmowę z ministrem obrony narodowej tego kraju, gen. O Jin U, który jednocześnie był członkiem Komitetu Politycznego Partii Pracy Korei (PPK) i szefem Sztabu Generalnego Koreańskiej Armii Ludowej (KAL). Ponadto odwiedził dwie uczelnie wojskowe i cztery jednostki KAL, a także kilka obiektów w stolicy KRLD oraz dwa zakłady przemysłowe w mieście Hamhung. Z okazji jego pobytu zorganizowano w Pjongjangu okolicznościowy wiec z udziałem 6 tys. mieszkańców oraz żołnierzy z miejscowego garnizonu³⁵.

Kim Il Sung zdominował dyskusję z Jaruzelskim i przemawiał dwa razy dłużej od niego. Stosunki z Polską ocenił jako bardzo dobre i dwukrotnie podkreślił, że w relacjach bilateralnych nie istnieją żadne rozbieżności ani na niwie partyjnej, ani rządowej. Wyraził również wdzięczność PRL za pomoc okazaną Korei Północnej podczas wojny koreańskiej oraz w procesie odbudowy. Zaakcentował także wolę zwiększenia wymiany handlowej. Ponadto nakreślił główne cele polityki wewnętrznej i zagranicznej swojego państwa, które w gruncie rzeczy koncentrowały się wokół dążenia do wygrania rywalizacji z Seulem o legitymizację na arenie międzynarodowej i doprowadzenia do zjednoczenia Korei. W tym kontekście Kim zapoznał Jaruzelskiego z dużą aktywnością KRLD w krajach Trzeciego Świata. Jednocześnie zaznaczył, że Pjongjang stara się je przyciągnąć do jednolitego „antyimperialistycznego” frontu krajów socjalistycznych. Wyraził również ubolewanie, że wewnątrz obozu socjalistycznego istniały podziały, co odnosiło się głównie do sporu na linii ZSRS–Chiny³⁶.

Jako interesujące i pogłębiające zrozumienie polityki Korei Północnej określił Jaruzelski swoje rozmowy przeprowadzone ze wspomnianym wyżej gen. O Jin U. Oprócz omówienia zagadnień z zakresu polityki zagranicznej, spośród których polskiego ministra szczególnie interesowały stosunki KRLD z Chinami oraz jej stosunek do sporu sowiecko–chińskiego, rozmówca Jaruzelskiego wiele uwagi poświęcił przygotowaniu jego kraju do ewentualnej wojny z sąsiadem z południa. Zapewniał, że miałyby ona charakter wyłącznie obronny, Pjongjang zaś dąży do pokojowego zjednoczenia obu państwa Półwyspu Koreańskiego.

Opisując modernizację armii jako jeden ze środków mających zapewnić bezpieczeństwo kraju, O Jin U wyraził wstępne zainteresowanie pozyskaniem z Polski helikopterów Mi-2, stacji radiolokacyjnych, niektórych typów okrętów, silników do samolotów MiG-17 oraz innego sprzętu. Jaruzelski w sprawozdaniu nie sprecyzował, o jakim wyposażeniu była jeszcze mowa, natomiast jego rozmówca zapowiedział przysłanie do Warszawy delegacji, która miała podjąć rozmowy na ten temat. Północnokoreański minister jasno dał do zrozumienia, że zainteresowanie sprzętem z Polski w dużej mierze wynika ze znaczącego wzrostu cen uzbrojenia i części dostarczanych przez ZSRS³⁷.

³⁵ AIPN, 2602/1331, Sprawozdanie z wizyt w Mongolskiej Republice Ludowej i Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej, Warszawa, 7 X 1977 r., k. 43–44, 49, Wilson Center Digital Archive, obtained by Marek Hańderek, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/report-visits-mongolian-peoples-republic-and-democratic-peoples-republic-korea>, dostęp 3 III 2023 r.

³⁶ *Ibidem*, k. 44–48.

³⁷ *Ibidem*, k. 48–51.

W podsumowaniu swojego pobytu w KRLD Jaruzelski stwierdził, że w państwie tym widoczne są zjawiska negatywne i pozytywne, przy czym tych drugich dostrzegał zdecydowanie więcej. Krytykował jedynie ideologię *dżucze*, „monstrualny” kult przywódcy oraz pewne cechy społeczeństwa północnokoreańskiego, jak skrytość i skłonność do fanatyzmu. Choć raził go kult Kim Il Sunga, opisał go jako aktywnego przywódcę, podróżującego po kraju i osobiście doglądającego najróżniejszych spraw, co oceniał zdecydowanie pozytywnie.

Bardzo dobre wrażenie na Jaruzelskim zrobiło wykszolenie, prezencja i stan moralny żołnierzy KRLD. Ponadto zaimponowały mu kilkusetmetrowe tunele wykute w skałach, służące jako schrony, a także jako miejsca ukrycia jednostek wojskowych i ciężkiego uzbrojenia. Jaruzelski twierdził także, że w Korei Północnej panowały ład i porządek, a społeczeństwo charakteryzowało się pracowitością i dyscypliną. W jego ocenie było to efektem bardzo dobrze zorganizowanego systemu edukacyjno-wychowawczego, w którym dzieci od najmłodszych lat miały uczyć się pożądanych postaw i zachowań.

Jako pozytywne zjawisko minister obrony narodowej PRL opisywał także generalne kierunki północnokoreańskiej polityki zagranicznej, które uznał za zbieżne z obowiązującymi w bloku sowieckim. Uwypuklił przy tym ostry „antyimperializm”, ukierunkowany przede wszystkim przeciwko USA, co określił jako okoliczność sprzyjającą PRL³⁸.

Konkludując swoje sprawozdanie, Jaruzelski jednoznacznie rekomendował zacieśnienie współpracy z Pjongjangiem. Pisał: „Wydaje się, iż rozszerzanie kontaktów i współpracy z KRLD zwłaszcza w dziedzinie politycznej i ekonomicznej, a także stosownie oświatowej, kulturalnej oraz młodzieżowej jest w tej sytuacji w pełni celowe”³⁹.

Jeśli przed wspomnianą podróżą Jaruzelski mógł mieć niechętny lub obojętny stosunek do Korei Północnej, to wyraźnie widać, że po wyjeździe i rozmowach m.in. z Kim Il Sungiem jego nastawienie uległo zmianie. Oprócz wspomnianych wyżej kilku negatywnych zjawisk, które odnotował, generalnie podobało mu się to, co zobaczył i usłyszał w tym kraju. Próżno szukać w jego sprawozdaniu refleksji nad tym, czy to, co mu pokazano, na pewno oddaje w pełni rzeczywistość. Zdarzało się jednak, że notable PRL wyrażali takie wątpliwości, czego przykładem mogą być uwagi ówczesnego wicemarszałka Sejmu Mieczysława Rakowskiego, który opisując w swoim dzienniku obserwacje z pobytu w KRLD na początku września 1986 r., zawarł wiele krytycznych i ironicznych spostrzeżeń na temat realiów panujących w Korei Północnej⁴⁰.

WIZYTA KIM IL SUNGA W 1984 R. I JEJ NASTĘPSTWA

Początek lat osiemdziesiątych odznaczał się ograniczonymi kontaktami między Warszawą i Pjongjangiem. Jednak w kryzysowym dla władz komunistycznej Polski momencie, jakim było wprowadzenie stanu wojennego, Korea Północna okazała zrozumienie

³⁸ *Ibidem*, k. 52–57.

³⁹ *Ibidem*, k. 57.

⁴⁰ M.F. Rakowski, *Dzienniki polityczne 1984–1986*, Warszawa 2005, s. 417–424.

i zdobyła się na symboliczną pomoc. W rozmowie z 30 grudnia 1981 r. z ambasadorem PRL Leonem Tomaszewskim Kim Il Sung z jednej strony stwierdził, że skoro doszło w Polsce do masowych antysystemowych wystąpień, to znaczy, że PZPR źle prowadziła politykę wewnętrzną. Z drugiej jednak strony uznał, że gdy już takie okoliczności zaistniały, należało za wszelką cenę bronić socjalizmu i w tym kontekście wprowadzenie stanu wojennego uznał za słuszne. Następnego dnia ambasador dowiedział się od wiceministra spraw zagranicznych KRLD, że jej kierownictwo zdecydowało się w geście solidarności przekazać bezpłatnie PRL 3 tys. ton pszenicy⁴¹.

Kolejny sygnał poparcia dla Jaruzelskiego i jego polityki pojawił się pod koniec lutego 1982 r. Powracający z leczenia w Korei Północnej ambasador tego kraju przekazał wówczas pozdrowienia od Kim Il Sunga dla I sekretarza KC PZPR i Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego (WRON), a ponadto, podczas rozmów w polskim MSZ, zacytował pochlebną opinię Kim Il Sunga na temat przewodniczącego WRON: „Znam generała W. Jaruzelskiego z okresu, kiedy składał on wizytę w KRLD w charakterze ministra Obrony Narodowej PRL. Zrobił on na mnie duże wrażenie jako wspaniały, energiczny i zdyscyplinowany człowiek oraz prawdziwy rewolucjonista. Dlatego gen. W. Jaruzelski i prowadzona przez niego polityka zasługują na pełne poparcie”⁴².

Pozytywna ocena wprowadzenia stanu wojennego, symboliczna pomoc oraz pochwały dla Jaruzelskiego nie były jeszcze początkiem intensyfikacji współpracy, zwłaszcza że władze PRL były w kolejnych miesiącach skoncentrowane przede wszystkim na sytuacji wewnętrznej oraz na neutralizowaniu skutków potępienia stanu wojennego na Zachodzie. Spacyfikowanie opozycji oraz utrzymanie się przy władzy mogły natomiast wpływać na wzmocnienie pozytywnego odbioru I sekretarza KC PZPR przez Kim Il Sunga oraz na docenienie organów siłowych PRL. Wydaje się, że nieprzypadkowo latem 1983 r. Korea Północna zainicjowała kontakty z polskim aparatem bezpieczeństwa, licząc na wymianę doświadczeń i możliwość zakupu niektórych elementów wyposażenia Milicji Obywatelskiej⁴³.

Wyraźnym sygnałem do generalnej poprawy relacji i zacieśniania stosunków z państwami bloku sowieckiego, w tym z Polską, stała się druga, kilkutygodniowa podróż Kim Il Sunga do wielu państw europejskich, odbyta w maju i czerwcu 1984 r. Władze KRLD zdecydowały się wówczas na zbliżenie z ZSRS i jego europejskimi satelitami z kilku względów. Po pierwsze, z niepokojem obserwowały rozwój współpracy między Chinami i USA. W związku z tym Kim Il Sung zaczął otwarcie popierać podejmowane od pewnego czasu sowieckie zabiegi na rzecz poprawy relacji ZSRS–Chiny. Uważał, że naprawa stosunków między największymi państwami komunistycznymi może odciągnąć ChRL od dalszego zacieśniania współpracy z USA i Japonią⁴⁴. Ponadto chciał przy pomocy ZSRS oraz jego

⁴¹ AMSZ, Departament II, 43/86, w. 2, Szyfrogram nr 31/I, Phenian, 2 I 1982, Wilson Center Digital Archive, obtained by Marek Hańderek <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/208556>, dostęp 6 V 2022 r.

⁴² AMSZ, Departament II, 43/86, w. 5, Notatka informacyjna, Warszawa, 27 II 1982 r.

⁴³ AIPN, 1585/15328, Ocena współpracy między MSW PRL a Ministerstwem Bezpieczeństwa Publicznego KRLD, Warszawa, 11 IX 1986 r., k. 1.

⁴⁴ S. Radchenko, *Unwanted Visionaries. The Soviet Failure in Asia at the end of the Cold War*, New York 2014, s. 203–204.

satelitów zmodernizować swoją armię oraz unowocześnić gospodarkę, która pozostawała znacznie słabsza od południowokoreańskiej⁴⁵.

W PRL Kim Il Sung wraz z delegacją przebywał od 27 do 29 maja 1984 r.⁴⁶ W trakcie rozmów na najwyższym szczeblu przedstawiciele obu państw omówili kluczowe cele i założenia swojej polityki. Strona północnokoreańska jasno dała do zrozumienia, że chciałaby zintensyfikować dwustronne kontakty, zwłaszcza gospodarcze. Zaproponowała większe zaangażowanie Polski w rozwój górnictwa w KRLD oraz budowę przez nią fabryki helikopterów Mi-2, która docelowo miałyby produkować 100 śmigłowców w ciągu roku. Ze swojej strony PRL liczyła na zwiększenie dostaw północnokoreańskich surowców: magnezytu, litu i cynku. Polacy zaznaczyli jednak, że konieczne jest terminowe wywiązywanie się przez KRLD z realizacji zawartych umów oraz dostarczanie surowców wysokiej jakości. Uwaga ta wynikała z wieloletnich problemów w tej materii. Kim Il Sung zaprosił także Jaruzelskiego do odwiedzenia swojego kraju⁴⁷.

Bardziej szczegółowe rozmowy, dotyczące ewentualnej intensyfikacji współpracy na polu górnictwa oraz budowy fabryki helikopterów, miały miejsce w lipcu 1984 r. w Korei Północnej w ramach dorocznego spotkania istniejącej od 1972 r. Komisji Konsultatywnej do Spraw Gospodarczych i Naukowo-Technicznych. I chociaż w żadnej z omawianych spraw nie podjęto wiążących decyzji, symptomatyczne było, że niespodziewanie ostatniego dnia polskich delegatów przyjął Kim Il Sung. W rozmowie poinformował, że docenia współpracę z Polską i fakt, że delegacja z PRL jako pierwsza odwiedziła KRLD po zakończeniu jego podróży do Europy. Przesłał również pozdrowienia dla gen. Jaruzelskiego, którego nazwał bratem i najbliższym przyjacielem⁴⁸.

W kolejnych miesiącach i latach przedstawiciele Korei Północnej w kontaktach z polskimi oficjalami jasno dawali do zrozumienia, że wizytę Kim Il Sunga w PRL traktują jako wydarzenie, które zapoczątkowało nowy etap przyjaźni i współpracy z Polską. W celu podkreślenia tego stanowiska ambasada KRLD w Warszawie 30 maja 1985 r. zorganizowała przyjęcie z okazji pierwszej rocznicy wspomnianej wizyty⁴⁹.

Abstrahując od charakterystycznego dla Korei Północnej przesadnego celebrowania najróżniejszych wydarzeń związanych z aktywnością Kim Il Sunga, stwierdzić należy, że po jego wizycie stosunki bilateralne zostały znacząco zintensyfikowane. Tylko w pierwszej połowie 1985 r. wśród wielu przejawów współpracy można wskazać m.in. wymianę wizyt delegacji ministerstw spraw wewnętrznych obu państw, wizyty w KRLD delegacji Biura Ochrony Rządu oraz Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, a także

⁴⁵ *Ibidem*, s. 202; M. Hańderek, *Poland and North Korea in the 1980s – from Partnership to Stagnancy* [w:] *Korean Society Today*, red. A. Fedotoff, So Young Kim, Sofia 2018, s. 28–29.

⁴⁶ Szczegółowe informacje na temat jego pobytu w Polsce zob. S. Szyk, „Wieczna braterska przyjaźń”. Oficjalna wizyta Kim Il Sunga w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w maju 1984 roku, „Komunizm: System – Ludzie – Dokumentacja” 2013, nr 2, s. 115–120.

⁴⁷ M. Hańderek, *Poland and North Korea...*, s. 29.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 30.

⁴⁹ AMSZ, Departament II, 25/88, w. 6, Notatka z rozmowy z ambasadorem O Man Sokiem na cocktailu w dniu 24 maja 1985 roku wydanym z okazji 30. rocznicy utworzenia Ligi Koreańczyków „Czhonrion” w Japonii, Warszawa, 25 V 1985 r.

osiemnastu polskich specjalistów w dziedzinie górnictwa. Podpisano również umowy o współpracy między akademiami nauk obu państw na lata 1986–1990⁵⁰. W kolejnych miesiącach współpraca i kontakty na wielu polach były kontynuowane i pogłębiane.

PRZYGOTOWANIA DO DRUGIEJ WIZYTY JARUZELSKIEGO

Władzom Korei Północnej bardzo zależało na rewizycie polskiego przywódcy. Dzięki niej, po wieloletnich staraniach, KRLD miał odwiedzić I sekretarz KC PZPR. Zdaniem strony koreańskiej, projektowana rewizyta powinna zostać ukoronowana ważnym akcentem w postaci podpisania układu o przyjaźni i współpracy, który formalnie wyniósłby relacje bilateralne na najwyższy możliwy poziom. Pod koniec kwietnia 1985 r., w drodze ze Związku Sowieckiego, z tygodniową wizytą do Polski przybył członek Biura Politycznego PPK, wicepremier i minister spraw zagranicznych KRLD Kim Jong Nam. Ponowił on zaproszenie dla Jaruzelskiego, a także przekazał zaproszenia do odwiedzenia Korei Północnej przez przewodniczącego Rady Państwa PRL Henryka Jabłońskiego i ministra spraw zagranicznych Stefana Olszowskiego. Ponadto poinformował, że strona północnokoreańska przygotowała projekt układu o przyjaźni i współpracy oraz podkreślił, że władzom jego państwa zależy na rozpoczęciu rozmów na temat jego ostatecznego kształtu⁵¹.

Chociaż Jaruzelski był zdecydowanie bardziej niż Gierek otwarty na inicjatywy KRLD dotyczące zacieśniania relacji z tym państwem i zapewnił Kim Jong Nama, że przyjedzie do Pjongjangu w drugiej połowie 1986 r., przedstawiciele Korei Północnej jeszcze po kwietniu 1985 r. dopytywali, czy do rewizyty na pewno dojdzie. Uzyskanie potwierdzenia przyjazdu polskiego przywódcy było jednym z głównych powodów wizyty w PRL wiceministra spraw zagranicznych KRLD Kim Hion Riula pod koniec września 1985 r. Drugim powodem było doprowadzenie do rozpoczęcia przez władze PRL rozmów na temat zaproponowanego brzmienia wspomnianego układu o przyjaźni i współpracy⁵². Zanim wynegocjowano ostateczny kształt dokumentu i zatytułowano go Deklaracją o przyjaźni i współpracy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną, w polskim MSZ przeanalizowano podobne układy, zawarte wcześniej przez Koreę Północną z ZSRS, Chinami, Rumunią, Bułgarią, Niemiecką Republiką Demokratyczną, Libią, Etiopią i Kubą⁵³.

Gdy ostatecznie zdecydowano, że Jaruzelski odwiedzi Pjongjang we wrześniu 1986 r. i przygotowania do wizyty były już zaawansowane, w połowie czerwca tego roku Koreańczycy za pośrednictwem ambasadora w Warszawie wystąpili z propozycją podpisania podczas pobytu I sekretarza KC PZPR długoterminowej umowy o współpracy gospodarczej

⁵⁰ AMSZ, Departament II, 25/88, w. 6, Stosunki PRL–KRLD 1985, Warszawa, 12 VII 1985 r.

⁵¹ AMSZ, Departament II, 25/88, w. 6, Pilna notatka o wizycie członka Biura Politycznego KC PPK, wicepremiera i ministra spraw zagranicznych KRLD, Kim Jong Nama w Polsce, 23–29 kwietnia 1985 r., Warszawa, kwiecień 1985 r.

⁵² AMSZ, Departament II, 25/88, w. 6, Notatka informacyjna z rozmowy z wiceministrem SZ KRLD, Kim Hion Riulem, przebywającym w Warszawie z okazji otwarcia nowej siedziby Ambasady KRLD, Warszawa, 28 IX 1985 r.

⁵³ M. Hańderek, *Poland and North Korea...*, s. 31.

i naukowej. Miałyby ona obowiązywać aż do 2000 r. Polscy decydenci doszli jednak do wniosku, że – ze względu na powtarzające się problemy z terminowym wywiązywaniem się przez stronę koreańską z zawartych kontraktów handlowych – lepsze będzie bazowanie na krótszych umowach⁵⁴.

Ostateczne ustalenia dotyczące szczegółów omawianej wizyty zostały poczynione w trakcie pobytu w Korei Północnej wiceministra spraw zagranicznych Jana Majewskiego na przełomie sierpnia i września 1986 r. Jego zadaniem było doprecyzowanie programu pobytu Jaruzelskiego, zatwierdzenie ostatecznego brzmienia Deklaracji o przyjaźni i współpracy oraz przygotowanie treści komunikatu prasowego, który miał zostać opublikowany przez obie strony przy okazji wizyty I sekretarza KC PZPR⁵⁵.

JARUZELSKI W KRLD W 1986 R.

Pobyt gen. Jaruzelskiego w Korei Północnej trwał od 24 do 28 września 1986 r. i był elementem dłuższej podróży do Azji Wschodniej. Przed przybyciem do KRLD Jaruzelski odwiedził Mongolię, a z Pjongjangu udał się do Chin. W sumie polska delegacja, wliczając załogę samolotu, ochronę, kilkunastu dziennikarzy i osoby towarzyszące, jak np. córka Jaruzelskiego, Monika⁵⁶, liczyła prawie 100 osób. Obok I sekretarza najwyższymi w hierarchii władz PRL delegatami byli: członek Biura Politycznego KC PZPR Józef Czyrek, minister spraw wewnętrznych Czesław Kiszczak i wicepremier Zbigniew Szałajda. Tłumaczką delegacji w zakresie języka koreańskiego była założycielka polskiej koreanistyki, Halina Ogarek-Czój⁵⁷.

W ramach delegacji stosunkowo liczna była reprezentacja MSW, zaproszona przez północnokoreańskiego ministra bezpieczeństwa publicznego Peak Hak Rima. Oprócz gen. Kiszczaka, w jej skład wchodził: szef Służby Bezpieczeństwa gen. Władysław Ciastoń, komendant główny Milicji Obywatelskiej gen. Józef Beim, dyrektor Departamentu II MSW (kontrwywiad cywilny PRL) płk Janusz Sereda, dyrektor Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych płk Czesław Żmuda oraz oficer ochrony⁵⁸. Program ich wizyty był częściowo odmienny od programu reszty delegacji, a pobyt przedstawicieli MSW stanowił

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ AMSZ, Departament II, 22/89, w. 6, Instrukcja dla tow. wiceministra J. Majewskiego do konsultacji politycznych z wiceministrem SZ CHRL, Qian Qichenem w Pekinie (23–29.08.1986 r.) i do rozmów w Ministerstwie Spraw Zagranicznych KRLD w Phenianie (29.08 – 2.09.1986 r.), Warszawa, 13 VIII 1986 r.

⁵⁶ Monika Jaruzelska wiele lat po podróży krótko przywołała swoje wspomnienia z Korei Północnej (M. Jaruzelska, *Towarzyszka Panienka*, Warszawa 2013, s. 167–170).

⁵⁷ AMSZ, Departament II, 22/89, w. 6, Program pobytu delegacji partyjno-państwowej PRL pod przewodnictwem I sekretarza KC PZPR, przewodniczącego Rady Państwa PRL tow. Wojciecha Jaruzelskiego w KRLD 24–28 września 1986 r.

⁵⁸ AIPN, 1585/1969, Protokół z pobytu delegacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej, Warszawa, 10 X 1986 r., k. 7–13, Wilson Center Digital Archive, obtained by Marek Hańderek, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/minutes-visit-delegation-ministry-internal-affairs-peoples-republic-poland-prl-democratic>, dostęp 3 III 2023 r.

kolejny element zacieśniania współpracy aparatów bezpieczeństwa obu państw, zainicjowanego kilka lat wcześniej przez stronę północnokoreańską⁵⁹.

Pierwszy dzień pobytu Jaruzelskiego – środa, 24 września 1986 r. – ograniczył się głównie do powitań, przeprowadzonych w charakterystyczny dla KRLD podniosły sposób. Specjalny samolot Polskich Linii Lotniczych „LOT” z delegacją wylądował w Pjongjangu o godzinie 17.00. Na lotnisku, już przy stopniach samolotu, polskiego przywódcę osobiście przywitał Kim Il Sung. Po odegraniu hymnów państwowych, 21 salwach artyleryjskich oraz zapoznaniu się z oficjelnymi północnokoreańskimi delegacjami udali się do przygotowanych samochodów. Na trasie przejazdu do rezydencji przeznaczonej dla Jaruzelskiego samochód, którym I sekretarz KC PZPR podróżował z Kim Il Sungiem, zatrzymywał się trzy razy, by przywódcę PRL mogły powitać kolejno: dzieci, „ludzie pracy” stolicy oraz jej burmistrz, który wręczył gościowi „rzeźbę bojownika antyimperialistycznego”. W rezydencji delegacja zjedli kolację i nie odbywali już żadnych spotkań z Koreańczykami⁶⁰.

Drugiego dnia w Pałacu Prezydenckim odbyły się trzygodzinne rozmowy plenarne, z udziałem Jaruzelskiego, Kim Il Sunga, oficjeli północnokoreańskich oraz wybranych członków polskiej delegacji. Po obiedzie przywódca PRL wraz z częścią delegatów poświęcił blisko dwie godziny na złożenie wieńców, kolejno na Cmentarzu Rewolucjonistów, pod pomnikiem Wyzwolenia (z udziałem przedstawicieli ambasady ZSRS) i pod pomnikiem Przyjaźni (w czym uczestniczyli również pracownicy ambasady Chin). Następnym punktem drugiego dnia wizyty był udział w trwającym ponad godzinę pokazie gimnastycznym na stadionie w Pjongjangu. Uwieńczeniem dnia był uroczysty obiad w Pałacu Prezydenckim, wydany przez Kim Il Sunga na cześć Jaruzelskiego⁶¹.

Kolejnego dnia rano I sekretarz KC PZPR odbył rozmowę z Kim Il Sungiem. Przysłuchiwał jej się dyrektor Departamentu II MSZ Ryszard Fijałkowski, a tłumaczyła Halina Ogarek-Czój. Równoległe z rozmową Jaruzelski–Kim pozostali wysocy rangą członkowie delegacji PRL odbywali spotkania z odpowiednimi przedstawicielami władz KRLD. Następnie, przez dalszą część popołudnia Jaruzelski zwiedzał – obowiązkowe z punktu widzenia reżimu północnokoreańskiego – obiekty w Pjongjangu: pomnik Idei *Dżucze*, miejsce narodzin Kim Il Sunga oraz Pałac Ludowy Nauki. Ostatnim punktem programu w trzecim dniu wizyty było wysłuchanie koncertu w Teatrze Artystycznym Mansuda⁶².

Przedpołudnie następnego dnia zostało przeznaczone na zwiedzanie miejsc znajdujących się poza stolicą. Najpierw polski przywódca z delegacją udali się do zlokalizowanej na przedmieściach miasta Nampo wzorcowej spółdzielni rolniczej, która – według

⁵⁹ Więcej na temat współpracy aparatów bezpieczeństwa PRL i KRLD w latach osiemdziesiątych zob. P. Gasztold, *Korean Peninsula in the Documents of the Polish Communist Security Services [w:] Korea and Eastern Europe. Exploring the Past*, red. A. Fedotoff, So Young Kim, Sofia 2017, s. 151–154; M. Hańderek, *Cooperation between the North Korean and Polish Security Apparatuses in the 1980s*, Wilson Center, North Korea International Documentation Project, 17 I 2023 r. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/cooperation-between-north-korean-and-polish-security-apparatuses-1980s>, dostęp 3 III 2023 r.

⁶⁰ AMSZ, Departament II, 22/89, w.6, Program organizacyjny partyjno-państwowej wizyty przyjaźni w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej I sekretarza KC PZPR przewodniczącego Rady Państwa PRL generała armii towarzysza Wojciecha Jaruzelskiego 24–28 września 1986 r.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*.

twierdzeń gospodarzy – miała zostać ponad sto razy odwiedzona przez Kim Il Sunga. Produkowano w niej głównie ryż, soję i kukurydzę. W Nampo Jaruzelski został przywitany przez władze miasta i prowincji, a na trasie jego przejazdu zebrano duży tłum wiwatujących mieszkańców. Ostatnim zwiedzanym obiektem była zaporą wodna w pobliżu tego miasta, oddana kilka miesięcy wcześniej do użytku. Po południu odbył się w Pjongjangu wiec przyjaźni, na którym Jaruzelski przemawiał do zgromadzonego tłumu⁶³.

W przemówieniu I sekretarz KC PZPR podkreślał więzi łączące odległe geograficznie PRL i KRLD oraz wskazywał na rzekome podobieństwa historyczne, którymi miały być zwłaszcza długotrwałe walki o wolność i niepodległość. Zaakcentował, że po wizycie Kim Il Sunga w Polsce w maju 1984 r. otwarty został w stosunkach bilateralnych „jakościowo nowy etap”, przejawiający się w rozwoju współpracy na wielu płaszczyznach. Ponadto podkreślił, że kierownictwo PRL zachowuje w pamięci zrozumienie i poparcie władz Korei Północnej dla jego postępowania przy wprowadzaniu stanu wojennego (choć wprost nie użył tego terminu, mówiąc o pokrzyżowaniu planów „kół antysocjalistycznych”)⁶⁴.

W dalszej części przemówienia Jaruzelski chwalił domniemane osiągnięcia KRLD na wielu płaszczyznach, uzyskane pod kierownictwem Kim Il Sunga. Wyraził to następującymi słowami: „Społeczeństwo wasze, znane z bohaterstwa w walce, służy się dziś bohaterstwem pracy. Pod przywództwem Partii Pracy Korei i osobiście sekretarza generalnego jej Komitetu Centralnego, wybitnego działacza międzynarodowego ruchu robotniczego, wypróbowanego przyjaciela Polski towarzysza Kim Ir Sena osiągnęliście w minionych dziesięcioleciach wielkie sukcesy. [...] Budzi też uznanie dorobek koreańskiej oświaty, nauki i kultury, liczne szkoły i placówki naukowe, teatry i muzea, szpitale i sanatoria. Wielomilionowa rzesza przemitych dzieci i dorodnej młodzieży jest otoczona prawdziwie ojcowską troską. Młode pokolenie KRLD ma znakomite warunki rozwoju”⁶⁵.

Ostatniego dnia pobytu nastąpiło podpisanie wcześniej przygotowanych dokumentów. Najpierw Umowę między PRL a KRLD o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych sygnował wiceminister spraw zagranicznych Jan Majewski. Następnie w Pałacu Prezydenckim Jaruzelski i Kim podpisali wyczekiwaną przez Koreańczyków Deklarację o przyjaźni i współpracy. Tym samym formalnie Polska dołączyła do wąskiego grona najważniejszych partnerów zagranicznych Korei Północnej. Po zakończeniu tej ceremonii delegacja PRL i północnokoreańscy notable z Kim Il Sungiem na czele udali się na lotnisko, gdzie nastąpiło uroczyste pożegnanie. O godzinie 11.45 Polacy odlecieli do Chin⁶⁶ w celu przeprowadzenia przez Jaruzelskiego roboczych spotkań z przywódcami tego kraju⁶⁷.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Wystąpienie na wiecu przyjaźni w Phenianie 27 września 1986 r.* [w:] W. Jaruzelski, *Przemówienia 1986*, Warszawa 1987, s. 286–289.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 287.

⁶⁶ AMSZ, Departament II, 22/89, w. 6, Program organizacyjny partyjno-państwowej wizyty przyjaźni w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej I sekretarza KC PZPR przewodniczącego Rady Państwa PRL generała armii towarzysza Wojciecha Jaruzelskiego 24–28 września 1986 r.

⁶⁷ Więcej na temat tej wizyty zob. P. Benken, *Wojciech Jaruzelski „otwiera” Chiny. Wizyta I sekretarza Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Państwie Środka w 1986 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2019, nr 33, s. 103–132.

Podczas omawianej wizyty odbyła się także X Sesja Komisji Konsultatywnej do Spraw Gospodarczych i Naukowo-Technicznych, która miała doprecyzować najważniejsze pola intensyfikacji współpracy gospodarczej. W trakcie rozmów zapadło wiele decyzji, spośród których za najważniejsze należy uznać: gotowość Polski do pomocy w zagospodarowaniu zagłębia węglowego w Andżu, chęć włączenia się w budowę fabryki śmigłowców Mi-2, uruchomienie w Pjongjangu pilotażowej elektronicznej centrali telefonicznej E-10 oraz dostarczenie nadajników radiofonicznych UKF. Postanowiono również, że należy zbadać możliwość współpracy w przemyśle: chemicznym, okrętowym, elektronicznym, lekkim, produkcji wagonów kolejowych i sprzętu ratownictwa górniczego oraz mechanizacji ścian w kopalniach⁶⁸.

NASTĘPSTWA DRUGIEJ PODRÓŻY JARUZELSKIEGO DO KRLD

Opisana wizyta nie była przełomem w relacjach Polski z Koreą Północną. Taki charakter miał raczej pobyt Kim Il Sunga w Warszawie w maju 1984 r. Przyjazd Jaruzelskiego do KRLD był natomiast jasnym sygnałem dla władz północnokoreańskich oraz aparatu państwowego PRL, że kurs na zbliżenie między obu krajami będzie kontynuowany. I rzeczywiście, w ciągu kolejnych kilkunastu miesięcy wzajemne kontakty były tak intensywne, jak nigdy wcześniej i nigdy później.

Na początku 1988 r. ambasador Polski w Pjongjangu Mieczysław Dedo przesłał do Warszawy notatkę, sporządzoną wspólnie z pracownikiem Biura Rady Handlowego, zawierającą opis realizacji ustaleń poczynionych na kanwie spotkań przywódców obu państw, a szczególnie wizyty Jaruzelskiego w KRLD. W dokumencie wskazano, że ta wizyta wpłynęła na powstanie bardzo dobrego klimatu politycznego w relacjach bilateralnych, pozwalającego pogłębiać różne formy współpracy. Jednak, pomimo wyraźnej otwartości Polski na bliską kooperację, nie wszystkie zamysły zostały wprowadzone w życie⁶⁹.

Chociaż Korei Północnej najbardziej zależało na realizacji różnych projektów gospodarczych i intensyfikacji handlu, plany w tym zakresie zostały zrealizowane tylko w małej części. Co prawda PRL jako partner handlowy KRLD awansowała na trzecie miejsce wśród państw komunistycznych (po ZSRR i Chinach), a KRLD stała się dla PRL drugim po Chinach partnerem handlowym wśród komunistycznych państw Azji, ale to właśnie współpraca gospodarcza okazała się najsłabszym elementem postępującego zbliżenia.

Mimo deklaracji i podpisywanych umów, strona koreańska nadal nie potrafiła realizować na czas zakontraktowanych dostaw surowców ani sfinansować projektów gospodarczych, w których mieli partycypować polscy specjaliści. Niejednokrotnie okazywało się, że KRLD najchętniej pozyskiwałaby różne urządzenia i technologie półdarmo lub w formie darowizn. W tej sytuacji nie doszło do realizacji sztandarowych projektów,

⁶⁸ AMSZ, Departament II, 24/92, w. 8, Ocena realizacji ustaleń z wizyt na najwyższym szczeblu, Phenian, 22 I 1988 r.

⁶⁹ *Ibidem*.

omawianych przez specjalistów podczas wizyty Jaruzelskiego, takich jak budowa fabryki śmigłowców Mi-2 czy zagospodarowanie zagłębia węglowego w Andżu⁷⁰.

Natomiast znacznie lepiej przedstawiała się współpraca na innych polach oraz wymiana delegacji. W latach 1986–1987 kontakty interpersonalne nabrały niespotykanej wcześniej dynamiki i intensywności. Podczas gdy w poprzedniej dekadzie i na początku lat osiemdziesiątych PRL wysyłała rocznie do Korei Północnej od kilku do kilkunastu delegacji o różnym charakterze⁷¹, w latach 1986–1987 pojechało ich około 280. Należał do nich pobyt w KRLD w dniach 16–19 listopada 1987 r. polskiego ministra spraw zagranicznych Mariana Orzechowskiego. Został on przyjęty przez Kim Il Sunga i wspólnie z ministrem spraw zagranicznych Korei Północnej Kim Jong Namem podpisał umowę o współpracy między resortami spraw zagranicznych obu państw na lata 1987–1991.

Ponadto w omawianym okresie KRLD odwiedzili m.in. szef Sztabu Generalnego WP i wiceminister obrony narodowej gen. Józef Użycki, wicemarszałek Sejmu Mieczysław Rakowski oraz członek Biura Politycznego KC PZPR i przewodniczący OPZZ Alfred Miodowicz. Kilku oficjeli z rodzinami, m.in. członkowie Biura Politycznego KC PZPR Józef Czyrek, Jan Głowczyk i Marian Woźniak, przebywało na urloпах w Korei Północnej w ramach wymiany ustanowionej na tym polu. Do KRLD udały się także osoby spoza kręgów decyzyjnych PRL: harcerze, licząca 120 osób brygada komunistycznej młodzieży i szesnaście wycieczek zorganizowanych przez Biuro Podróży „Orbis”.

Z drugiej strony do Polski przybyli m.in. członek Biura Politycznego PPK i wiceprezydent KRLD Ri Jong-ok, członek Biura Politycznego PPK i szef Sztabu Generalnego KAL gen. O Kuk-ryol, a także minister ochrony państwa gen. Jin Soo-lee. Oprócz nich przyjechały również m.in. dwie brygady młodzieży liczące po 120 osób oraz przedstawiciele północnokoreańskiej prasy⁷².

W lipcu 1987 r. jeden z dziennikarzy z KRLD przeprowadził wywiad z Jaruzelskim. Zgodnie z ustaleniami obu państw, wywiad został opublikowany wyłącznie w prasie północnokoreańskiej⁷³. Oprócz omówienia celów PRL na arenie międzynarodowej oraz zapewnienia o poparciu dla wizji Pjongjangu dotyczącej zjednoczenia obu państw Półwyspu Koreańskiego, przywódca PRL w ciepłych słowach wspominał swoją wizytę w Korei Północnej z września 1986 r. Mówił o niej: „Zachowuję trwale w sercu i w pamięci moją ubiegłoroczną oficjalną wizytę w Waszym pięknym kraju, atmosferę niezwyklej gościnności i przyjaźni, jaka nam towarzyszyła, a zwłaszcza spotkania i rozmowy z sekretarzem generalnym [...] Kim Ir Senem”⁷⁴.

Wydaje się, że słowa te z jednej strony były wyjściem naprzeciw oczekiwaniom elit północnokoreańskich, a z drugiej mogły dość wiernie oddawać rzeczywisty stosunek

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ M. Hańderek, *Poland and North Korea...*, s. 32; AMSZ, Departament II, 5/84, w. 4, Plan pracy Ambasady Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w Phenianie na rok 1978, b d.

⁷² M. Hańderek, *Poland and North Korea...*, s. 32; AMSZ, Departament II, 24/92, w. 8, Ocena realizacji ustaleń z wizyt na najwyższym szczeblu, Phenian, 22 I 1988 r.

⁷³ AMSZ, Departament II, 27/90, w. 4, Jerzy Wołowski, wicedyrektor Samodzielnego Zespołu Studiów przy Przewodniczącym Rady Państwa do dyrektora Departamentu II MSZ Ryszarda Fijałkowskiego, Warszawa, 2 X 1987 r.

⁷⁴ AMSZ, Departament II, 27/90, w. 4, Wywiad I sekretarza KC PZPR, przewodniczącego Rady Państwa PRL Wojciecha Jaruzelskiego dla gazety KRLD „Mindzu Czoson”, lipiec 1987 r.

I sekretarza KC PZPR do KRLD. Pamiętając, w jak afirmatywny sposób opisywał atmosferę swojej podróży do tego kraju z września 1977 r., można założyć, że był szczerze zadowolony z przebiegu wizyty w roku 1986 i sposobu, w jaki była celebrowana. Wydaje się więc, że jednym z jej efektów było umocnienie pozytywnego nastawienia Jaruzelskiego do Korei Północnej i Kim Il Sunga.

PROBLEM KOREI POŁUDNIOWEJ

Na atmosferę intensywnych kontaktów między PRL i KRLD, rozwijanych po podróży Jaruzelskiego z 1986 r., dość szybko zaczęły negatywnie rzutować problemy związane z aktywnością międzynarodową Republiki Korei. Oprócz wspomnianej powyżej południowokoreańskiej *Nordpolitik*, ukierunkowanej na nawiązanie stosunków gospodarczych i politycznych z europejskimi państwami komunistycznymi oraz Chinami, wyzwaniem dla KRLD była kwestia udziału tych państw w XXIV Letnich Igrzyskach Olimpijskich w Seulu, organizowanych w 1988 r. Już na kilka lat przed olimpiadą Polska, wraz z innymi państwami bloku sowieckiego, była obiektem intensywnych zabiegów dyplomacji północnokoreańskiej, namawiającej do bojkotu igrzysk, gdyby zostały one zorganizowane tylko w stolicy Korei Południowej⁷⁵, a także do nieutrzymywania jakichkolwiek kontaktów z tym krajem.

Gdy okazało się, że mimo nacisków ZSRS i jego europejscy satelici, w tym Polska, wezmą udział w olimpiadzie, główną troską Pjongjangu pozostało zablokowanie coraz większego zbliżenia między Koreą Południową i tymi państwami. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych państwa te prowadziły dialog z Seulem, który obiecywał im korzystne kredyty oraz inwestycje gospodarcze pod warunkiem nawiązania oficjalnych stosunków dyplomatycznych⁷⁶. W rezultacie Węgry, jako pierwsze, już 1 lutego 1989 r., nawiązały stosunki dyplomatyczne z Republiką Korei.

Interesująca jest opinia Jaruzelskiego na temat planów nawiązania stosunków dyplomatycznych przez Budapeszt i Seul oraz potencjalnych korzyści gospodarczych, które ten krok mógłby przynieść Węgrom, wyrażona na posiedzeniu Sekretariatu KC PZPR w październiku 1988 r. Polski przywódca nie dowierzał, że Republika Korei zdoła udzielić obiecywanych, wysokich kredytów, oraz twierdził, że USA nie pozwolą jej na taki krok. Ponadto wskazał, że Węgry popełniły błąd, nie konsultując swojej polityki wobec Seulu z KRLD, co wskazuje na dużą wrażliwość generała na stanowisko Pjongjangu⁷⁷.

Troska o interesy Korei Północnej i dbałość, by nie zepsuć relacji z nią, były widoczne przez kolejny rok w działaniach Jaruzelskiego w stosunku do tego państwa. Jednocześnie przedstawiciele KRLD liczyli na to, że zatrzyma on proces zbliżenia PRL z Koreą Południową i mieli pewne podstawy, by w nim pokładać swoje nadzieje. Jako pacyfikator

⁷⁵ Szczegółowe omówienie nieudanych negocjacji na temat ewentualnej współorganizacji igrzysk 1988 r. w Seulu i Pjongjangu zob. S. Radchenko, *Sport and Politics on the Korean Peninsula: North Korea and the 1988 Seoul Olympics*, Woodrow Wilson Center, North Korea International Documentation Project, E-DOSSIER 3, 3 XII 2011 r.

⁷⁶ M. Hańderek, *Between Pyongyang...*, s. 497–499.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 502.

solidarnościowej „kontrewolucji”, następnie partner rozmów na szczycie z Kim Il Sungiem i wreszcie ten, który jako pierwszy (i ostatecznie jedyny) I sekretarz KC PZPR odwiedził KRLD, podpisując przy okazji Deklarację o przyjaźni i współpracy cementującą współpracę bilateralną, mógł się w Pjongjangu jawić jako gwarant północnokoreańskich interesów w Polsce.

Co więcej, władze KRLD czyniły gesty, które miały go umocnić w przychylnym nastawieniu do nich i zdystansowaniu wobec Korei Południowej. Zaledwie kilka dni przed tym, jak polski przywódca w przytoczonej powyżej wypowiedzi z 1988 r. wyraził sceptycyzm wobec prawdziwości oferty gospodarczej Seulu dla Węgier, władze w Pjongjangu zdecydowały o przyznaniu mu najwyższego odznaczenia państwowego⁷⁸.

Przebieg wydarzeń pokazał jednak, że Jaruzelski mylił się co do istoty południowokoreańskiej propozycji dla Budapesztu, który faktycznie uzyskał obiecane kredyty. Polska kontynuowała więc negocjacje na temat potencjalnych korzyści z ewentualnego nawiązania stosunków dyplomatycznych z Republiką Korei. Pjongjang obserwował ten proces z coraz większymi obawami i nieustannie kanałami dyplomatycznymi apelował o zaprzestanie tego typu kontaktów. Niezmiennie I sekretarz pozostawał jednym z głównych obiektów zainteresowania oficjeli KRLD, którzy liczyli, że zastopuje on proces zbliżenia z Koreą Południową. W początkach 1989 r. północnokoreańscy dyplomaci i politycy przy różnych okazjach zapraszali Jaruzelskiego do odwiedzenia ich kraju w związku z informacjami o planowanej (i niezrealizowanej) przez niego podróży do Chin w tym samym roku⁷⁹. Najwyraźniej politycy KRLD zakładali, że kolejna bezpośrednia rozmowa polskiego przywódcy z Kim Il Sungiem mogłaby przynieść pożądane przez nich efekty.

Jednak z upływem czasu Jaruzelski był coraz mocniej skoncentrowany na sprawach wewnętrznych w związku z rozmowami Okrągłego Stołu, wyborami 4 czerwca 1989 r. i zaskakującą dla kierownictwa PZPR sromotną porażką, poniesioną w nich przez komunistów. Tymczasem negocjacje z Koreą Południową trwały i Polska uzyskiwała obietnice korzystnych kredytów oraz inwestycji, wskutek czego jej władze podjęły pragmatyczną decyzję o nawiązaniu stosunków dyplomatycznych z Seulem. W połowie października 1989 r. polskie MSZ poinformowało o niej ambasadora KRLD, zaznaczając przy tym, że Jaruzelskiemu zależy, by krok ten nie wpłynął negatywnie na relacje PRL z Koreą Północną. Kilka dni później ambasador Mieczysław Dedo otrzymał w MSZ w Pjongjangu wiadomość przeznaczoną dla Jaruzelskiego. Kim Il Sung prosił w niej z całego serca, by Warszawa nie nawiązywała stosunków dyplomatycznych z Republiką Korei lub przynajmniej przez pół roku utrzymała ten fakt w tajemnicy.

Polska nie zrewidowała jednak swoich zamiarów względem Seulu i nie utrzymywała ich w sekrecie. Jaruzelski natomiast zdobył się na niecodzienny gest w odniesieniu do odwołanego z Warszawy do Pjongjangu ambasadora północnokoreańskiego. Jako prezydent PRL, zupełnie poza protokołem i w tajemnicy przed polskimi mediami, przyjął go na prywatnej audjencji oraz zapewnił o woli kontynuowania dobrych i bliskich stosunków

⁷⁸ AMSZ, Departament II, 25/92, w. 4, Szyfrogram nr 222/IV/2689, Phenian, 5 X 1988 r.

⁷⁹ M. Hańderek, *Between Pyongyang...*, s. 502–503.

z KRLD⁸⁰. Jednak na dłuższą metę nie zapobiegło to ochłodzeniu w relacjach bilateralnych, które było nie tylko wynikiem nawiązania przez Warszawę stosunków dyplomatycznych z Koreą Południową, lecz przede wszystkim procesu demokratyzacji Polski.

PODSUMOWANIE

Opisane wydarzenia wskazują, że wizyty gen. Jaruzelskiego w Korei Północnej w latach 1977 i 1986 miały znaczący wpływ na postrzeganie przez niego tego kraju oraz jego przywódcy, a w konsekwencji na politykę PRL wobec KRLD. Oprócz kontaktów z Kim Il Sungiem w Pjongjangu, Jaruzelski miał okazję rozmawiać z nim podczas jego peregrinacji po Europie Środkowo-Wschodniej w 1984 r. W sumie więc spotkał się z nim trzy razy – najwięcej spośród wszystkich wysokich rangą polityków komunistycznej Polski.

O ile w 1977 r. Jaruzelski mógł tylko rekomendować kierownictwu państwa zacieśnienie relacji z Koreą Północną, o tyle w latach osiemdziesiątych jako I sekretarz KC PZPR sam wyznaczał kierunki polityki PRL, także w odniesieniu do KRLD. Swoim przychylnym nastawieniem i otwarciem na inicjatywy Pjongjangu doprowadził w drugiej połowie tej dekady do rozwoju kontaktów międzypaństwowych i interpersonalnych na skalę wcześniej niespotykaną. Symbolicznym ukoronowaniem procesu zacieśniania relacji było podpisanie we wrześniu 1986 r. Deklaracji o przyjaźni i współpracy, która oficjalnie wyniosła stosunki bilateralne na najwyższy możliwy poziom.

Prawdopodobnie bezpośrednie kontakty Kim Il Sunga z Jaruzelskim, a także obserwacja prowadzonej przez niego polityki wewnętrznej spowodowały, że przywódca KRLD bardzo przychylnie wypowiadał się o I sekretarzu KC PZPR i jego działaniach, z wprowadzeniem stanu wojennego na czele. Jaruzelski mógł się kierownictwu Korei Północnej jawić jako otwarty na współpracę partner, a zarazem skuteczny „obrońca socjalizmu”, zwłaszcza w porównaniu z Gierkiem, który pomimo zaproszeń ponawianych przez osiem lat, nie zdecydował się na przyjazd do Pjongjangu, a pod jego rządami doszło do powstania „Solidarności”, zagrażającej systemowi komunistycznemu w Polsce. Już po odsunięciu Gierka od władzy, wiosną 1981 r. kierownictwo KRLD otwarcie obwiniło go i jego otoczenie o błędną politykę, która doprowadziła do poważnego kryzysu wewnętrznego w PRL⁸¹.

Przychyłność Jaruzelskiego względem KRLD i otwarcie na jej inicjatywy miały jednak swoje ograniczenia. Trudno sobie wyobrazić, by przywódca PRL mógł przedłożyć stosunki z Koreą Północną ponad interesy gospodarcze swojego kraju. Pomimo początkowego sceptycyzmu wobec realności oferowanych przez Koreę Południową kredytów i inwestycji, ostatecznie nie blokował prowadzonych z nią negocjacji. Przykład węgierski pokazał bowiem, że Seul rzeczywiście miał w dziedzinie gospodarki sporo do zaoferowania, w przeciwieństwie do zacofanej pod tym względem Korei Północnej.

⁸⁰ *Ibidem*, s. 503–504.

⁸¹ S. Szyc, „Jesteśmy komunistami i przyjaciółmi”. *Kontakty pomiędzy Polską Zjednoczoną Partią Robotniczą a Partią Pracy Korei w latach osiemdziesiątych*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2018, nr 2, s. 356.

Równoległe z przyzwoleniem na kontynuowanie negocjacji z Południem i ostateczne ich sfinalizowanie poprzez nawiązanie stosunków dyplomatycznych Jaruzelski czynił wymowne gesty wobec KRLD i zapewniał jej władze, że zależy mu na utrzymaniu bardzo dobrych stosunków bilateralnych. Kim Il Sung natomiast niemal do ostatniej chwili pokładał właśnie w nim nadzieje na zablokowanie rozmów PRL z Republiką Korei albo przynajmniej utrzymanie przez jakiś czas w tajemnicy nawiązania z nią stosunków dyplomatycznych. Taki krok dałoby się przeprowadzić w totalitarnej Korei Północnej, jednakże w Polsce jesienią 1989 r. – nawet gdyby Jaruzelski osobiście tego chciał – było to niemożliwe.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

1585/1969; 1585/15328; 2602/1331

Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych

Departament II, 56/78, w. 6; 28/79, w. 3; 5/84, w. 4; 43/86, w. 2, 5; 25/88, w. 6; 22/89, w. 6; 29/89 w. 2; 27/90, w. 4; 24/92, w. 8; 25/92, w. 4; 54/98, w. 9

Departament V, z. 12, w. 41, t. 994

Źródła opublikowane

Rakowski M.F., *Dzienniki polityczne 1984–1986*, Warszawa 2005.

Regarding President Tito's Official Visit to the DPRK, September 04, 1977, Wilson Center Digital Archive, obtained and translated for NKIDP by E. Gheorghe, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114857>, dostęp 6 V 2022 r.

Report on the Official Friendship Visit to the DPRK by the Party and State Delegation of the GDR, led by Comrade Erich Honecker, December 13, 1977, Wilson Center Digital Archive, SAPMO-BA, DY 30, J IV 2/2A/2123. Translated by G. Leonard, <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112308>, dostęp 3 III 2023 r.

Wystąpienie na wiecu przyjaźni w Phenianie 27 września 1986 r. [w:] W. Jaruzelski, *Przemówienia 1986*, Warszawa 1987.

OPRACOWANIA

Benken P., *Wojciech Jaruzelski „otwiera” Chiny. Wizyta I sekretarza Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Państwie Środka w 1986 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2019, nr 33.

Cha Jung-Mi, *Analysis of the Implementation of South Korea's Nordpolitik in 1970s–1990s focusing on the Interaction between Environment and Foreign Policy Decision-Making*, „Korea Observer” 2020, vol. 51, no. 1.

- Cieślik M., Kowal P., *Jaruzelski. Życie paradoksalne*, Kraków 2015.
- Gasztold P., *Korean Peninsula in the Documents of the Polish Communist Security Services* [w:] *Korea and Eastern Europe. Exploring the Past*, red. A. Fedotoff, So Young Kim, Sofia 2017.
- Hańderek M., *Between Pyongyang and Seoul – a Rocky Road to Establishing Diplomatic Relations between Poland and the Republic of Korea*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2020, nr 36.
- Hańderek M., *Final battle for the Korean War POW’s – Poland, Czechoslovakia and the Neutral Nations Repatriation Commission* [w:] *Eastern Europe and the Far East during the Cold War. International, Economic, Security and Humanitarian Aspects*, red. P. Gasztold, M. Hańderek, S. Szyg, Warszawa 2023 (w druku).
- Hańderek M., *Hard Times – Poland and North Korea in the First Half of the 1960s* [w:] *Korean Peninsula – Traditions, Culture, Historical perspectives*, red. S. Karteva-Dancheva, So Young Kim, Sofia 2019.
- Hańderek M., *Poland and North Korea in the 1980s – from Partnership to Stagnancy* [w:] *Korean Society Today*, red. A. Fedotoff, So Young Kim, Sofia 2018.
- Ha Yong-Chool, *North Korea’s Relations with Eastern Europe* [w:] *North Korea in Transition*, red. Lee Chong-Sik, Yo Se-Hee, Berkley 1991.
- Jaruzelska M., *Towarzyszka Paniienka*, Warszawa 2013.
- Jonsson G., *Peace-keeping in the Korean Peninsula: The Role of Commissions*, Seul 2009.
- Koh B.C., *North Korea: Old Goals and New Realities*, „Asian Survey” 1974, vol. 14, no. 1.
- Lerner M., „Mostly Propaganda in Nature”: *Kim Il Sung, the Juche Ideology, and the Second Korean War*, North Korea International Documentation Project. Working Paper #3, October 2010.
- Leszczyczyński A., *Wojna koreańska w propagandzie polskiej od czerwca do grudnia 1950 roku*, „Przegląd Historyczny” 1995, t. 86, z. 1.
- Mały rocznik statystyczny 1980*, Warszawa 1980.
- Radchenko S., *Sport and Politic on the Korean Peninsula: North Korea and the 1988 Seoul Olympics*, Woodrow Wilson Center, North Korea International Documentation Project, E-DOSSIER 3, 3 XII 2011.
- Radchenko S., *The Soviet Union and the North Korean Seizure of the USS Pueblo: Evidence from Russian Archives*, Woodrow Wilson Center, Cold War International History Project, Working Paper #47.
- Radchenko S., *Unwanted Visionaries. The Soviet Failure in Asia at the end of the Cold War*, New York 2014.
- Szalontai B., *Kim Il Sung in the Khrushchev Era: Soviet-DPRK Relations and the Roots of North Korean Despotism, 1953–1964*, Stanford 2005.
- Szyg S., „Jesteśmy komunistami i przyjaciółmi”. *Kontakty pomiędzy Polską Zjednoczoną Partią Robotniczą a Partią Pracy Korei w latach osiemdziesiątych*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2018, nr 2.
- Szyg S., *Północnokoreańskie dzieci i studenci w Polsce w latach 1951–1956. Zarys problematyki*, „Koło Historii” 2014, nr 14.
- Szyg S., *The relations between Poland and North Korea in 1948–1961*, „Progress. Journal of Young Researchers” 2017, no. 2.
- Szyg S., „To the rescue of combating Korea!” *Polish Red Cross Hospital in North Korea, 1953–1956* [w:] *Eastern Europe and the Far East during the Cold War. International, Economic, Security and Humanitarian Aspects*, red. P. Gasztold, M. Hańderek, S. Szyg, Warszawa 2023 (w druku).

Szyc S., „Wieczna braterska przyjaźń”. Oficjalna wizyta Kim Il Sunga w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w maju 1984 roku, „Komunizm: System – Ludzie – Dokumentacja” 2013, nr 2.
Taubman W., *Chruszczow. Człowiek i epoka*, Wrocław 2012.

NETOGRAFIA

- Baev J., Kim Soyoung, *Korea in the Bulgarian Archives*, Wilson Center, Cold War International History Project, 27 II 2017, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/korea-the-bulgarian-archives>, dostęp 3 III 2023 r.
- Coles M., *Neighbors in Non-Alignment: The Tito–Kim Correspondence, 1973–1979*, Wilson Center, History and Public Policy Program, 4 X 2021, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/neighbors-non-alignment-tito-kim-correspondence-1973-1979>, dostęp 6 V 2022 r.
- Hańderek M., *Cooperation between the North Korean and Polish Security Apparatuses in the 1980s*, Wilson Center, North Korea International Documentation Project, 17 III 2023 r. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/cooperation-between-north-korean-and-polish-security-apparatuses-1980s>, dostęp 3 III 2023 r.
- Hańderek M., *North Korea Revelations from the Polish Archives: Nukes, Succession, and Security*, Woodrow Wilson Center, Cold War International History Project, 8 IV 2019 r. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/north-korea-revelations-the-polish-archives-nukes-succession-and-security>, dostęp 3 III 2023 r.
- Tolnay A., *Ceaușescu’s Journey to the East*, [http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/Tolnay PAPER.pdf](http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/Tolnay%20PAPER.pdf), dostęp 15 VII 2022 r.

Wojciech Jaruzelski, Kim Il Sung i zbliżenie na linii PRL–KRLD w latach osiemdziesiątych XX wieku

Autor artykułu pokazuje, jak bezpośrednie kontakty Wojciecha Jaruzelskiego z Kim Il Sungiem przełożyły się na stan stosunków między komunistyczną Polską i Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną. Jaruzelski po raz pierwszy pojechał do Korei Północnej w 1977 r. i wydaje się, że po tej wizycie zaczął się kształtować jego pozytywny stosunek do tego kraju. W konkluzji swojego sprawozdania rekomendował bowiem pogłębianie wielopłaszczyznowej współpracy z Koreą Północną. W latach osiemdziesiątych, jako przywódca PRL, kształtował już politykę państwa wobec Pjongjangu. W 1984 r. przyjął w Polsce Kim Il Sunga, w roku 1986 zaś udał się do Korei Północnej jako jedyny w historii komunistycznej Polski I sekretarz KC PZPR. Był tam bardzo fetowany i podpisał układ o przyjaźni i współpracy, formalnie podnoszący stosunki z KRLD na najwyższy możliwy poziom. Polska pod jego kierownictwem odpowiadała pozytywnie na niemal wszystkie inicjatywy ze strony władz północnokoreańskich, co skutkowało bardzo intensywnymi kontaktami bilateralnymi w drugiej połowie lat osiemdziesiątych. Kontakty te zostały ograniczone dopiero wskutek przemian demokratycznych, zapoczątkowanych w Polsce w 1989 r.

SŁOWA KLUCZOWE

Korea Północna, Wojciech Jaruzelski, Polska Rzeczpospolita Ludowa,
Kim Il Sung, dyplomacja

Wojciech Jaruzelski, Kim Il Sung and the Rapprochement of Communist Poland and North Korea in the 1980s

The article's author shows how Wojciech Jaruzelski's direct contacts with Kim Il Sung affected the state of relations between communist Poland and the Democratic People's Republic of Korea. Jaruzelski first travelled to North Korea in 1977 and it seems that his positive attitude towards the country began to take shape after this visit. Indeed, in the conclusion of his report, he recommended deepening multifaceted cooperation with North Korea. In the 1980s, as the PRL leader, he was already shaping national policy towards Pyongyang. In 1984, he received Kim Il Sung in Poland, and in 1986 he travelled to North Korea as the only First Secretary of the Central Committee of the Polish United Workers' Party in the history of communist Poland to do so. He was highly feted there and signed a friendship and cooperation treaty, formally raising relations with the DPRK to the highest possible level. Under his leadership, Poland responded positively to almost all initiatives from the North Korean authorities, resulting in very intensive bilateral contacts in the second half of the 1980s. These contacts were only curtailed as a result of the democratic changes initiated in Poland in 1989.

KEYWORDS

North Korea, Wojciech Jaruzelski, Polish People's Republic,
Kim Il Sung, diplomacy

MAREK HAŃDEREK – doktor nauk humanistycznych, pracownik Biura Badań Historycznych IPN oraz adiunkt w Instytucie Bliskiego i Dalekiego Wschodu Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autor książki *Unia 1940–1948. Dzieje zapomnianego ruchu ideowego* (Warszawa 2019). Ostatnio opublikował pracę *The Polish Consulate in Shanghai: Its Official and Unofficial Role (1954–1989)* [w:] *Consuls in the Cold War*, red. S. Onslow, L. Maguire (Brill 2023).

MAREK HAŃDEREK – PhD in the humanities, employee of the Historical Research Office of the Institute of National Remembrance (IPN) and assistant professor at the Institute of the Middle and Far East of the Jagiellonian University. Author of the book *Unia 1940–1948. Dzieje zapomnianego ruchu ideowego* [The 1940–1948 Union: The History of a Forgotten Ideological Movement] (Warsaw 2019). He recently published the paper *The Polish Consulate in Shanghai: Its Official and Unofficial Role (1954–1989)* [in:] *Consuls in the Cold War*, ed. by S. Onslow, L. Maguire (Brill, 2023).